

OBITUARI

Maria Àngels Cardona Florit
(Ciutadella 1940-Barcelona 1991)

Maria Àngels nasqué a Ciutadella (Menorca) l'any 1940. Cursà la carrera de Ciències Biològiques a la Universitat de Barcelona, on el seu pas com a alumna deixà en els companys i el professorat —llavors, encara els professors coneixien els estudiants un per un— la imatge d'una noia engrescada pels temes de la natura i de la biologia, decidida, segura d'ella mateixa i de caràcter sociable i alegre. Es llicencià el desembre de 1963 i, immediatament, inicià la seva tasca d'ampliació d'estudis i de recerca a la càtedra de Botànica, regentada pel doctor Oriol de Bolòs.

Ensems que feia la tesi doctoral, començà la seva carrera docent a la Universitat. Ocupà successivament els càrrecs de professora ajudant (1963-1965, 1967-1971), adjunta interina (1966-1967, 1971-1972, 1975), agregada interina (1972-1975) i adjunta numerària/professora titular (1975-1985) al Departament de Botànica (més tard, de Biologia Vegetal) de la Facultat de Biologia de la universitat on s'havia llicenciat. Durant el període 1984-1985 passà a treballar a la Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra), en comissió de serveis, i l'any 1986 guanyà per concurs-oposició la càtedra de Biologia Vegetal d'aquesta universitat, càrrec que havia deixat vacant la doctora Creu Casas.

La seva memòria doctoral, que llegí el febrer de 1972, versà sobre l'ecologia i el funcionalisme de diverses comunitats vegetals (alzinars, brolles, pastures, vegetació viària...) de l'entorn barceloní. Aquesta tesi representà l'obertura d'una nova línia en la recerca geobotànica que es feia en aquell moment a casa nostra, i suposà per a n'Àngels Cardona un esforç d'adequació metodològica i de programació científica que ella emprengué amb entusiasme i que dugué a terme amb rigor i amb una perseverança inesgotable. El qui això escriu l'acompanyà més d'un cop en les seves recerques de camp i pot testimoniar sobre la constància i el delit que hi esmerçava.

Científicament inquieta, n'Àngels Cardona fressà encara un nou camí quan, volent temptejar els mètodes més recents de recerca botànica, es dedicà a la cariosistemàtica vegetal,

sota el guiatge de Juliette Contandriopoulos, professora i investigadora a la universitat de Marsella. En aquest centre féu repetides estades de treball entre els anys 1972 i 1981. Ja l'any 1973 publicà el seu primer article sobre citotaxonomia. I de llavors ençà aprofundí en aquesta línia de recerca, ampliant progressivament els seus temes d'estudi i elevant el nivell dels objectius a atènyer; de manera que, en els darrers anys, era reconeguda internacionalment com a una autoritat en els camps de la citotaxonomia vegetal i la citobiogeografia. Ho testifiquen, si més no, les conferències que pronuncià, com a membre invitat, als congressos de la CIESM («Commission Internationale pour l'Exploration Scientifique de la mer Méditerranée») dels anys 1976, 1982 i 1990, al congrés internacional «Plant and Islands» del 1977 i als congressos internacionals d'OPTIMA («Organization for the Phyto-taxonomic Investigation of the Mediterranean Area») dels anys 1983 i 1989.

No cal dir que, dins les nostres universitats, n'Àngels Cardona contribuï a la formació de gairebé tots els qui s'han dedicat a la biosistemàtica. I, més directament, dirigí dues tesis sobre citogenètica i citobiogeografia: l'una a la universitat de Barcelona, relativa al gènere *Dianthus*, i l'altra a la universitat Autònoma, concernent el gènere *Bromus*.

Féu part de diversos jurats i comissions internacionals i era membre de les entitats científiques següents:

Institució Catalana d'Història Natural (ICHN). Barcelona

Societat Catalana de Biologia (SCB). Barcelona

Societat d'Història Natural de Balears. Ciutat de Mallorca

Società Botanica Italiana. Florència

Société de Biogéographie de France. París

Commission Internationale pour l'Exploration Scientifique de la mer Méditerranée (CIESM); Comité des Milieux Insulaires. Montecarlo

Organization for the Phyto-Taxonomic Investigation of the Mediterranean Area (OPTIMA). Ginebra-Berlín

International Organization for Plant Biosystematics (IOPB). Zurich

Institut Menorquí d'Estudis; Secció de Ciències Naturals. Maó

D'aquesta darrera entitat en fou membre fundador. Pertangué al Council de la IOPB durant el període 1987-1989; i fou elegida presidenta de la CIESM per als anys 1991-1992.

Com a apèndix a aquest resum de la figura científica de n'Àngels Cardona i de la tasca que portà a terme, trobareu al final del text la relació, intencionalment exhaustiva, de les seves publicacions. Caldria afegir-hi la seva contribució, conjuntament amb J. Rita, a l'Atlas de la flora endèmica de Menorca (MAB i Institut d'Estudis Menorquins), l'informe sobre la urbanització d'Alparico, que li sol·licità l'Ajuntament de Ciutadella, i la seva intervenció en els plans d'ordenació dels termes municipals des Castell, Ciutadella i Sant Lluís.

I tot això, n'Àngels Cardona ho féu o ho aconseguí malgrat les malvestats que s'abateren sobre seu els darrers anys i amb les quals lluità aferrissadament. Immersa en les crisis més profundes de la seva malaltia i marcada per l'infortuni, trobava encara, si més no esporàdicament, motius per a l'esperança i era capaç de parlar de les feines pendents, de recerques que tenia entre mans i de projectes personals.

Pel que fa a d'altres trets característics de n'Àngels Cardona, fora de la seva activitat professional, vull remarcar d'antuvi la seva fidelitat a la pàtria menorquina, que duia fonament arrelada. Me n'havia parlat amb tanta d'il·lusió i donant-me'n una imatge tan viva que la primera vegada que vaig visitar l'illa em semblà que resseguia els llocs i els camins d'un país que el meu esperit havia assimilat ja molt abans de descobrir-lo.

N'Àngels Cardona tenia un caràcter obert i franc, que no amagava mai reticències ni segones intencions. Amiga dels seus amics, es manifestava amb una sinceritat absoluta,

elogiant o felicitant si calia i fent retrets o mostrant dissensió si així ho creia; una sinceritat que de vegades podia resultar, fins i tot, un xic incòmoda. Els qui la coneixiem prou bé, però, valoràvem els seus comentaris personals —favorables o no— com a la imatge fidel del seu pensament o de la seva visió dels fets i de les situacions. No és pas corrent de trobar persones amb qui la comunicació resulti tan planera, sense haver d'endevinar cap rerefons en la seva expressió directa.

De tots els qui ens envolten i es relacionen amb nosaltres podem recollir trets positius, que serveixen de referent a la nostra pròpia condició humana. La lliçó que ens ha deixat n'Àngels Cardona —o, si més no, la que jo he recollit d'ella— es resumeix en l'entusiasme vital, que li serví per a afrontar moltes maltempsades, el rigor científic, que ella convertí en una autoexigència constant, i la sinceritat, que li féu guanyar amistats segures.

La misteriosa balanguera tallà per a ella el fil de la vida la vigília de Nadal de l'any 1991. Ha quedat en el record de familiars i amics i de molts col·legues científics, que la volem retenir dins la nostra memòria tal com era en els anys de la seva plenitud vital: inquieta, feïnera, responsable, franca i alegre.

Descansi en pau.

RELACIÓ DE PUBLICACIONS CIENTÍFIQUES DE N'ÀNGELS CARDONA FLORIT

- 1968 Variaciones fenológicas observadas en *Arbutus unedo* en tres localidades distintas del macizo del Tibidabo. *Collectanea Botanica (Barcelona)* 7:207-212.
- 1969. Observacions termomètriques dins algunes comunitats vegetals del massís de Collserola (Barcelonès). *Treb. Soc. Cat. Biol.* 26:53-57.
- 1972. Funcionalismo y ecología de algunas comunidades vegetales barcelonesas (resum de la tesi doctoral). *Secr. Publ. Intercamb. Univ. Barc.* 15 pp.
- 1973 a. Observaciones sobre dinámica de algunas comunidades de la serie evolutiva del encinar. *Acta Geobot. Barc.* 7:1-15.
- 1973 b. Contribution à l'étude cytotaxonomique de la flore des Baléares. *Acta Phytotax. Barc.* 14:1-20.
- 1974. Estudio citotaxonomico de algunas especies de las islas Medas, Baleares, Córcega y Cerdeña. *Lagascalía* 4:213-320.
- 1976 a. Contribución al estudio citotaxonomico de la flora de las Baleares. *Lagascalía* 6:265-274.
- 1976 b. (en col·laboració amb J. Terradas i J. Vigo). Sobre la planta del género *Crassula* descubierta en el Baix Llobregat. *Collectanea Botanica (Barcelona)* 10:143-146.
- 1976 c. (juntament amb altres autors). Espècies o grups amenaçats: cormòfits (plantes superiors). Zones amenaçades o conflictives: litoral menorquí. Dins R. Folch, ed. «Natura, ús o abús. Llibre Blanc de la gestió de la natura als Països Catalans»: 205-207 i 307-311. Barcelona.

- 1976 d. (en col·laboració amb altres autors).
Impressions sobre la vegetació de l'illa de Cabrera. II. Del port de Cabrera a la punta de l'Imperial i al Niu de s'Àguila. *Treb. Inst. Catal. Hist. Nat.* 7:113-117.
- 1977 a. Contribució a l'estudi citotaxonòmic de la flora de les Balears. *Butll. Inst. Catal. Hist. Nat.* 41 (Secc. Bot. 2):83-94.
- 1977 b. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
L'endémisme dans les flores insulaires méditerranéennes. *Mediterranea* 2:49-77.
- 1977 c. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
L'endémisme dans les flores insulaires méditerranéennes. *Rapports CIESM* 24:69-73.
- 1978 a. Contribució a l'estudi citotaxonòmic de la flora de les Balears. *Col. Soc. Catal. Biol.* 10-11:51-67.
- 1978 b. Números cromosòmicos para la flora española. *Lagascalia* 7:191-216.
- 1979 a. Consideracions sobre l'endemisme i l'origen de la flora de les Balears. *Butll. Inst. Catal. Hist. Nat.* 44 (Sec. Bot. 3):7-15.
- 1979 b. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
Endemism and Evolution in the Island of the western Mediterranean. Dins D. Bramwell, ed. «Plants and Islands»:133-169.
- 1979 c. (en col·laboració amb E. Sierra).
Sobre *Galium crespianum* de Balears i *G. foliosum* de l'Àfrica del Nord. *Fol. Bot. Miscel.* 1:31-36.
- 1980 a. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
Números cromosòmicos para la flora española. *Lagascalia* 9:272-284.
- 1980 b. Funcionalisme i ecologia d'algunes comunitats vegetals barcelonines. *Arx. Sec. Cièn. (IEC)* 59. 348 pp.
- 1980 c. Estudi de les zones d'interès botànic i ecològic de Menorca. 44 pp. Consell Insular de Menorca.
- 1981 a. (en col·laboració amb E. Sierra).
Contribución al estudio del género *Rubia*. Táxones mediterráneo-occidentales y macaronésicos. *Anales Jard. Bot. Madrid* 37:557-575.
- 1981 b. L'origen de la flora de les illes Balears. *Est. Baleàr.* 0:13-21.
- 1981 b. (en col·laboració amb J. M. Montserrat).
Etude cytotaxonomique de quelques *Arenaria* L. du nord-est de l'Espagne. *Biol. Ecol. Médit.* 3:13-22.
- 1981 c. Enciclopèdia de Menorca. Botànica, fasc. 1-2. 52 pp. Obra Cultural Balear de Menorca. Maó.
- 1981 d. *Lycium barbarum* en Menorca (Balears). *Boll. Soc. Brot.* 53:1111-1114.
1982. Enciclopèdia de Menorca. Botànica, fasc. 3-4. 44 pp. Obra Cultural Balear de Menorca. Maó.
- 1983 a. Enciclopèdia de Menorca. Botànica, fasc. 5-6. 40 pp. Obra Cultural Balear de Menorca. Maó.
- 1983 b. (en col·laboració amb L. Llorens i E. Sierra).

- Dorycnium pentaphyllum* Scop. subsp. *fulgurans* (Porta) comb. nova; étude biosystématique. *Rapports CIESM* 28:105-106.
- 1983 c. (en col·laboració amb J. Rita).
Aportació al coneixement de la flora balear. *Fol. Bot. Miscel.* 3:35-42.
- 1983 d. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
Chromosomic Numbers Reports. *Taxon* 32:323-324.
- 1983 e. (en col·laboració amb L. Llorens i E. Sierra).
Étude biosystématique de *Dorycnium pentaphyllum* Scop. subsp. *fulgurans* (Porta) comb. nova, endémique des Baléares orientales. *Collectanea Botanica (Barcelona)* 14:133-150.
- 1983 f. (en col·laboració amb J. M. Montserrat).
Arenaria conimbricensis subsp. *cavanillesiana* (Font Quer) Cardona et Montserrat Martí. Dins W. Greuter & Th. Raus, eds. «Med-Checklist Notulae 8». *Willdenovia* 13:280.
- 1984 a. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos).
Caractère originale de la flore endémique des Baléares. *Bot. Helv.* 94:101-132.
- 1984 b. (en col·laboració amb E. Barreno i altres).
Listado de plantas endémicas, raras o amenazadas de España. *Inform. amb.* 3:1-24.
- 1984 c. *Sarcosypha coccinea* nova per a les Balears. *Fol. Bot. Miscel.* 4:91.
- 1984 d. Caryosystématique et différenciation évolutive de quelques *Rubia* méditerranéennes. *Webbia* 38:513-529.
- 1985 a. El coneixement florístic de Menorca. *Butll. Inst. Catal. Hist. Nat.* 50:125-133.
- 1985 b. (en col·laboració amb M. Bernal i altres).
La biosistemàtica als Països Catalans: estat actual i perspectives de futur. *Butll. Inst. Catal. Hist. Nat.* 50:327-334.
- 1986 a. (en col·laboració amb J. Contandriopoulos i E. Sierra).
Etude biosystématique comparée d'*Anthyllis hystrix* (Willk. ex Barc.) comb. nova et d'*A. hermanniae* L. *Orsis* 2:5-25.
- 1986 b. *Ganoderma lucidum* nova per a Menorca. *Fol. Bot. Miscel.* 5:147.
- 1987 a. Enciclopèdia de Menorca. Vegetació, fasc. 1. 17 pp. Obra Cultural de Menorca. Maó.
- 1987 b. Enciclopèdia de Menorca. Vegetació, fasc. 2. 18 pp. Obra Cultural de Menorca. Maó.
- 1987 c. Enciclopèdia de Menorca. Vegetació, fasc. 3. 18 pp. Obra Cultural de Menorca. Maó.
- 1987 d. (en col·laboració amb C. Gómez i altres).
Libro Rojo de especies amenazadas de la España peninsular e Islas Baleares. ICONA. Madrid.
- 1988 a. (en col·laboració amb M. T. Garnatje).
Fitodermologia i cariologia d'*Onobrychis viciifolia* Scop., *O. supina* (Chaix) DC. i *O. saxatilis* Lam. de Catalunya. *Orsis* 3:55-65.

- 1988 b. (en col·laboració amb F. Lloret).
Cariologia i distribució del gènere *Bromus* L. (Sec. Pnigma Dumort. i Sec. Ceratochloa (Beauv. Griseb.) a Catalunya. *Orsis* 3:51-54.
- 1988 c. El món vegetal. 246 pp. Dins J. M. Vidal, ed. «Enciclopèdia de Menorca» tom II. Obra cultural de Menorca. Maó.
- 1988 d. Profile of a Lab. *IOPB Newsletter* 11:5-6.
- 1988 e. (en col·laboració amb A. Aguilera, G. Mateo i A. M. Romo). Plantes superiors endèmiques dels Països Catalans. Dins R. Folch, ed. «Història Natural dels Països Catalans» vol 6:387-396. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- 1988 f. (en col·laboració amb J. Vigo i altres).
Botànica. Dins «El foc al bosc». *Trobades amb la ciència* 52(2):23-48. CIRIT. Barcelona.
1991. (en col·laboració amb N. Xena de Enrech i J. Mathez).
Estudio citotaxonomico del género *Fedia* Gaertn. (*Valerianaceae*). *Anales. Jard. Bot. Madrid* 48:157-169.

En premsa:

- a) (en col·laboració amb R. Verlaque i altres).
Quelques exemples de spéciation insulaire en Méditerranée occidentale. *Botanica Chronika*.
- b) L'origine de la flore des îles Baléares: endémisme, paléogéographie, paléozoologie, action anthropique. *Rapports CIESM*.
- c) Reports to IOPB Chromosome Data 3 (C.A. Stace, ed.). *IOPB Newsletter* 17.
- d) (en col·laboració amb F. Lloret).
A cytological, cytogeographical and evolutionary study of the annual invader *Bromus*. I. Sect. Genea. *Caryologia*.

JOSEP VIGO